

**www.e-rara.ch**

**Q. Septimii Florentis Tertulliani Carthaginensis presbyteri, Opera quae  
hactenus reperiri potuerunt omnia**

**Tertullianus, Quintus Septimius Florens  
Parisiis, 1608**

**Stiftung der Werke von C.G.Jung, Zürich**

Shelf Mark: Online

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-11127>

Argumentum libri de anima, per Iacobum Pamelium.

---

**www.e-rara.ch**

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

---

**Nutzungsbedingungen** Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

**Terms of Use** This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

**Conditions d'utilisation** Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

**Condizioni di utilizzo** Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]



ARGVMENTVM LIBRI DE ANIMA,  
PER IACOBVM PAMELIVM.

**T**ERTVLLIANVS antea DE solo CENSV seu origine ANIMÆ CONGRESSVS HERMOGENI (libro qui desideratur, cuius fragmenta habentur Tomo sequ.) hunc de omni statu Animæ Librum conscripsit, ut plurimum cum Philosophis dimicaturus.

- I. Imprimis autem, non à Socrate immortalitatem animæ, sed à Deo discendam. Cui enim veritas comperta sine Deo, cui Deus sine Christo, cui Christus sine Spiritu sancto, cui Spiritus sanctus accommodatus sine fidei Sacramento?
- II. Etsi enim natura pleraque suggerantur, ut etiā ex Prophetis quædā hauserint Philosophi, tamē vera quæque aut aliundē ab eis cōmendari, aut aliorum subornari, sententijs contrarijs alicubi regulæ nostra.
- III. Atque utinam nullas hæreseis oportuisset existere; nihil enim omninō cum Philosophis Patriarchis hæreticorum experiendum foret: quum verò illi de nidoribus Philosophiæ diuersissimis opinionibus purum ærē veritatis infuscent; & illa quibus à Philosophia capiuntur, destruenda, & hæc quibus fideles ab hæresi concutiuntur, retundenda.
- III. Deinde ad institutum accedens, primū aduersus Platonem Animam natam & factam dicit, utpote ex Dei statu.
- V. Plures etiam Philosophos, etsi Aristotele & Platone corpulentiam ei auferentibus, corpus Animæ vindicasse.
- VI. Quod paradoxon etiam Auctor hic secutus, Platoniorum argumenta, quibus incorporealem Animam adferebant, satis friuolē refellit.
- VII. Immo corporalitatem Animæ ex Euangelio perperam probare nititur.
- VIII. Ad alia iterum Platoniorum argumenta respondens.
- IX. Quid? quod effigiem quoque Platone nolente (refutante etiam B. Augustino) non vereatur Animæ quantumuis immortalī adfingere, eamque coloris ærei & lucidi.
- X. Rectius deinceps vnum esse docet Animam & Spiritum, viuere & spirare; vel ex eo quod ad statum fidei pertinet, simplicem Animam determinare secundum Platonem.
- XI. Ita tamen Spiritum Animam dici, ut neque Dei spiritus sit, quod videbatur Hermogones sentire, neque spiritale nescio quod semen Valentianorum Animæ collatum sit.
- XII. Animum itē ab Anima non separari, utpote qui non aliud quā suggestus siue ornatus sit Animæ quo sapit: idque contra Anaxagoram & Aristotelem, quorum ille cōmiscibilem, iste passibilem animū negabat.
- XIII. Quod etiam inde probat, quod principalitas Animæ, non Animo tribuatur; etiam Animam Deus semper adloquatur, non Animum.
- XIII. Quum autem diuiditur Anima in partes à Platone aut alijs, vires & efficacias & operas diuersas intelligi, sicuti de quibusdam etiam Aristoteles iudicauit, utpote etiam ipse cum alijs plerisque vnitatem Animæ agnoscens.
- XV. Hegemonicon interim, id est, summum in Anima gradum sapientialē, contra quā sentiebant Asclepiades & Dicaarchus, cum Platone & Aristotele agnosci etiam à Christianis, idque in recessu cordis.
- XVI. Ad fidem quoque pertinere, quod Plato partitur Animam per rationālē & irrationalem; ita tamen ut naturæ primæ deputetur rationale, irrationale verò transgressioni; non tamen placere irrationalis distinctionem in indignatiuum & concupiscentiū, quod vtrumque etiam Christo & rationali animæ competat.
- XVII. Etiam in hoc non probari Platonem & Academicos, quod sensualitatem quinque sensuum irrationalē pronuntient: neque enim licere sensus istos in dubium reuocare, ne & in Christo de fide eorum deliberetur.
- XVIII. Neque audiendos hæreticos, qui non aliter quā suas Plato Ideas, intellectualia faciunt veritates, sensualia verò imagines veritatis duntaxat; sed perinde Animā per corpus corporalia sentire, quemadmodum per animum incorporalia intelligit; sic tamen ut etiam sentiat, quum intelligit.

Atque



- Atque adeò intellectum semper *Animæ* inesse, vti etiam reliqua *Animæ* naturalia. XIX.
- Etsi autem vniformis *Anima*, fætu tamen ingeniorum multiformem, pro conditione cæli & soli, pro ratione operis & cura, pro temporum euentu, pro licentia casuum, & corporis, etiam valetudine; vt ne DE FATI NECESSITATE quid dicatur, de qua suo titulo differuerit. XX.
- Proinde etiam *Animam*, contra quàm sentiunt *Valentiniani*, conuertibilem fuisse liberi arbitrij potestate, IUXTA QVOD MARCIONI IAM ET HERMOGENI OSTENDERIT. XXI.
- Quocirca *Animam* definiri: Dei flatu natam; immortalem; corporalem (en iterum paradoxon Auctoris) effigiatam; substantia simplicem, de suo patientem, variè procedentem, liberam arbitrij, accidentis obnoxiam, per ingenia mutabilem, rationalem, dominatricem, diuinatricem. XXII.
- Dum deinceps queritur, vnde *Anima*; hereticos quosdam non rectè eam è cælis deferre, atque eodem indubitatè redituram adserere, quorum omnium condimentarium Plato. XXIII.
- Novum itaque Platonis argumentum elidit; discentias reminiscencias esse, hoc est, venientes è cælo animas obliuisci eorum in quibus fuerint prius, dehinc ex his visibilibus recordari eorumdem. XXIII.
- Agit deinde aduersus Stoicos, & ipsum interdum Platonem, qui post partum corpori *Animam* inducunt, ex aëris frigidi pulsu, aut prima spiratione. XXV.
- Eorum sententiam, etiam ex Scripturarum Christianarum fundamento, impugnans. XXVI.
- Definiens simul ambas *Animæ* corporisque substantias, & concipi, & confici, & perfici. XXVII.
- Porro etiam Platonis secundum Pythagoram temerarium mendacium *μετεμψυχοῦ* impugnat, id est recidiuatum animarum, reuolubilem ex alterna mortuorum & viuorum suffectione. XXVIII.
- Etsi enim ex viuis fiant mortui, non tamen ideò ex mortuis viuos. XXIX.
- Dein, si ex mortuis semper viui, vnum omninò & eundem oportere fuisse hominum numerum; quum econtrariò inueniamus paulatim humanum genus exuberasse. XXX.
- Etiam, si ita sit, singulas animas in singula corpora reuerti oportere; eadem etate, eisdem institutis, ingenijs, artibus, & ex omni gente, sexu, dignitate; quod tamen ipse Pythagoras non admisit. XXXI.
- Delirare verò magis Empedoclem; qui *μετεμψυχοῦ* induxerit, bestias ex hominibus, & homines ex bestiis reuoluentem. XXXII.
- Neque verò etiam iudicij nomine vindicari hoc dogma; euacuari enim, si crimina non aliter puniantur, aut merces non alia bonis detur, quàm in animalia restitutio. XXXIII.
- Eadem percussione cadi, etiam Simonis Samaritæ heretici similem opinionem, de sua Helena; quam per alios atque alios habitus fæmineos volutatam, etiam illam fuisse aiebat Priamo perniciosissimam. XXXIII.
- Immo etiam Carpocratis Animarum recorporationem, qua toties volebat *Animam* in corpora reuocari, quoties minus de delictis satisfacisset; qui etiam Helie reditum frustra pro se interpretatus sit. XXXV.
- Reuersus inde ad prius institutum, etiam sexum (quem tamen D. Augustinus negat) *Animæ* & corporis simul oriri tradit. XXXVI.
- Omnem autem hominis paraturam aliqua potestate diuinæ voluntatis ministra (ab angelo nempe aliquo) modulari; simul etiam crescere & proficere, *Animæ* ingenio & sensu, corpus modulo & habitu. XXXVII.
- Pubertatem quoque, vti in corpore, ita & in *Anima*, simul exsurgere suggestu sensuum; & etiam ciborum concupiscentiam esse in anima, sed necessitate corporis, non sui proprietate, ne quis hinc mortalem credat. XXXVIII.
- Item nullam fermè *Animam* sine demonio esse, saltem in ethnicis, donec in Christo nascantur. XXXIX.
- Tandiu enim *Animam* ex carnis societate in Adam immundam censerit; & peccatricem tam *Animam*, quàm carnem dici. XL.
- Atque adeò, malum *Animæ* non solum ex obuentu spiritus nequam superstrui, sed & ex origine; quo obscuratur bonum eius prius, donec reformetur per secundam eius nativitatem ex aqua & superna Spiritus sancti virtute: à quo ibi excipitur, sicuti à profano spiritu in pristina. XLI.
- Atquin mortis quoque tractatum ad nos pertinere (secus quàm Epicurus sentit) in qua *Anima* consummat. XLII.



- XLIII. Proinde etiam somnum mortis speculum; quem non supernaturalem, sed naturalem esse, tum aliis rationibus, tum scripturis sacris probat.
- XLIII. Nam quod de Hermotimo scribunt: Anima illum in somno caruisse, id subornatum; uti somnus, non otium Animæ, sed secessio crederetur.
- XLV. De somniis quoque, & accidentibus somni, quatenus ab extasi differunt, dicendum; quibus significatur Anima perpetuo negotiosa, quod immortalitatis est ratio; in quibus interim non magis ob stupri visionem damnabimur, quam ob Martyrij coronabimur.
- XLVI. Neque enim vana esse in totum somnia (uti iudicabat Epicurus) multis exemplis probari; & varios esse Commentatores, ac in hanc rem adfirmatores.
- XLVII. Christianam verò eam esse sententiã: à demoniis plurimum incuti somnia, etiã vera interdum; Deo interim deputanda, si quæ honesta, sancta, Prophetica, reuelatoria, edificatoria, vacatoria; quadam etiam sibimetipsi Animam fingere ex intentione circumstantiarum; reliqua denique extasi separanda.
- XLVIII. Atque adeò ex ingenio magis quam constantia, somnia à Platone aestimari: tamquam certiora ab extimo noctis, certis anni temporibus, quietis situ, aut ciborum distinctione, aut derogatione.
- XLIX. Et verò etiam infantes ac Atlantes somniare; quum & somnia à Deo sint, nullaque iam gens Dei sit extranea, in omnes terminos orbis Euangelio coruscante.
- L. Nunc ad mortem quod adtinet, debitum esse toto humano generi naturæ finem, quantumvis Epicurus id neget, & Menander hæreticus ad suo baptismo initiatos pertinere neget, apud quem nec pro Deo mori Lex est; nam etiam Enoch & Heliam morituros, & Ioannem iam obuisse.
- LI. Opus autem mortis esse separationem corporis & animæ; quantumvis quidam Philosophi crediderint, post mortem quasdam animas hære corporibus.
- LII. Atq; omnẽ mortẽ, siue ordinariã, siue extraordinariã, nõ ex natura esse, sed ex culpa, nec ipsa naturali.
- LIII. Excedere porrò Animam, non deficere dilabentibus paulatim corporis instrumentis; iam clariorem obtutu acsi de somno emergentem instante morte; utpote, quæ tum exultat aut trepidat, prout paratam deuersorij sui sentit, de ipsius angeli facie euocatoris Animarum.
- LIIII. Quò autem deducantur Animæ, varias esse Philosophorum sententias; inter quos Stoici Prudentum Animas in supernis mansionibus collocant, reliquas apud inferos; quos inferos Christiani non in gremio terra, ut Plato, sed in intimis visceribus collocant.
- LV. Suam verò eam esse sententiam (quæ interim ab Ecclesia non probatur) quòd in sinum Abrahæ seu Paradisum (de quo librum ediderit) Martyrum solæ Animæ commigrent, reliquæ verò ad inferos.
- LVI. Atqui vanas eas esse opiniones; quibus putabant, tantisper in terris Animas detineri, donec iusta perceperint; aut immatura morte præuentas, isthic vagari, donec reliquatio compleatur ætatis.
- LVII. Neque verò ab inferis Animas, ex imperio demonum per Magicam (cuius species aliquot recenset) aut ex arbitrio huc redire.
- LVIII. Atqui illic, interim dum corpus expectant, Animas innocentium gaudere, & nocentum dolere ac puniri; vel ob cogitatus solos, quos censura diuina persequitur; maxime, quum etiam modica delicta ad nouissimum usque quadrantem illic luenda, ex Euangelio intelligatur.
- Ceterum contra quàm etiam viri quidam eruditi censuerunt, nihil dubitandum, quin germanus sit hic Tertulliani fœtus. Vti enim stylum prorsus eundem omittam, & præterquàm quòd BB. Hieronymus & Augustinus multa hinc etiam ad verbum citarint locis infra adductis; ipse Tertullianus non vno in loco id indicat. Sic enim Libro de Resurr. carn. c. 2. Habet (inquit, de Lucano hæretico loquens, qui Animam etiam dissoluendam putabat) & iste à nobis plenissimum DE OMNI STATV ANIMÆ STYLVM. Et c. 17. Nos autem ANIMAM corporalem & hîc profiteamur, & in svo VOLVMINE PROBAMVS. Rursum c. 45. Nam & exinde à benedictione genituræ, caro atque Anima simul fiunt, &c. quod docuimus IN COMMENTARIO ANIMÆ. Est autem primum editus à Gagnæo, cum nouem aliis, quos Trithemius reperire non potuerat; deinde castigatus à Sigismundo Gelenio, ad exemplar Lelandi Britannicum. Postremum verò nunc, partim nostra, partim Latini, Harrisij, & Carrionis opera (nam MS. deerant exemplaria) emendatior prodit; nouis etiam tum